

Голас Рафзімы

№ 42 (1304)

КАСТРЫЧНІК 1973 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 18-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

СУПРАЦОЎНІЦТВА — КРЫНІЦА ПРАГРЭСУ

Наша стагоддзе называюць па-рознаму — касмічным, атамным, электронным... Гэтыя вобразныя характарыстыкі дакладныя кожная па-свойму, бо менавіта поспехі ў авангардных галінах навукова-тэхнічнай рэвалюцыі лепш за ўсё вызначаюць тое галоўнае, што людзі зрабілі на працягу апошніх дзесяцігоддзяў і што будзе ўвасабляць наш час на старонках гісторыі будучыні.

Але ёсць яшчэ адна з'ява, якая мае не меншае права стаць эпіграфам сучаснасці, чым поспехі навукі і тэхнікі. Наш час па праву можна лічыць эпохай супрацоўніцтва.

Здаецца, ніколі раней не перапляталіся так цесна палітычныя і эканамічныя інтарэсы розных краін і народаў. Нават неаднолькавыя сацыяльныя сістэмы сёння ўсё менш перашкаджаюць плённым кантактам паміж дзяржавамі. Аднак па-ранейшаму ўзорам супрацоўніцтва, непераўзыходным прыкладам таго, які добры плён могуць прынесці ажыццэўленыя на справе прынцыпы роўнасці і ўзаемавыгады ў партнёрстве, з'яўляюцца дзелавыя адносіны паміж сацыялістычнымі краінамі. У такой жа ступені самай перадавой арганізацыйнай формай міжнароднага супрацоўніцтва, бяспрэчна, з'яўляецца Савет Эканамічнай Узаемадапамогі — асноўны інструмент эканамічнай інтэграцыі краін сацыялізму.

Вынікі гэтага супрацоўніцтва, якія мы нават і не заўсёды заўважаем, даўно сталі для ўсіх нас неабходнымі, нібы паветраці святло. Без іх сёння немагчыма ўявіць эканоміку любой з краін сацыялістычнай сроднаснасці, як цяжка прыгадаць жыццё ў цемры.

Народная гаспадарка Беларусі — складаны самастойны арганізм. Але вядома — нармальна і прадукцыйна яго дзейнасць немагчыма без ўзаемадзеяння з адзіным магутным вытворча-эканамічным комплексам усёй Савецкай краіны. Як раўнапраўны і неаддзельны член гэтага ўнутрысаюзнага эканамічнага аб'яднання, наша рэспубліка прымае ўдзел і ў міжнародным падзеле працы паміж краінамі сацыялізму, што ажыццяўляецца пры садзейнічанні Савета Эканамічнай Узаемадапамогі.

Прыкладаў такога ўдзелу сёння шмат і становіцца ўсё больш, бо працэс удасканалення і паглыблення супрацоўніцтва паміж краінамі СЭУ бесперапынны. Разам з тым, можны такі прыклад ярка ілюструе асноўны прынцып дзелавых адносін дзюжальных краін — прынцып ўзаемавыгады. Любая форма ўдзелу ў любой з праграм СЭУ спрыяе развіццю як нацыянальнай эканомікі кожнага з партнёраў, так і росту эканамічнага патэнцыялу сацыялістычнай сістэмы цэлым.

Вось адзін, стаўшы ўжо хрэстаматычным, прыклад «працы» ўзаемадапамогі краін сацыялістычнай сроднаснасці. Тычыцца тон беларускай нафты і нафтаправода «Дружба» і сталевае рэчышча ў Польшчу, Венгрыю, Чэхаславакію. Туды ж на-

кіроўваецца па энергасістэме «Мір» частка электраэнергіі, якую выпрацоўваюць агрэгаты гіганта беларускай энергетыкі Лукомскай ДРЭС. Нашым суседзям гэтыя пастаўкі сыравіны дапамаглі стварыць уласную хімічную і нафтахімічную вытворчасць, а таксама ўзняць узровень энерганасычанасці прамысловасці і павысіць прадукцыйнасць працы. У адказ нашы сябры расшыраюць пастаўкі ў СССР тавараў шырокага ўжытку, абсталявання для лёгкай і харчовай прамысловасці, мэблі і іншых тавараў.

У аснове ўсёй практычнай дзейнасці краін СЭУ ляжыць зацверджаная на XXV сесіі Савета Комплексная праграма паглыблення і ўдасканалення супрацоўніцтва і развіцця сацыялістычнай эканамічнай інтэграцыі, разлічаная на 15—20 год. Праграма вызначыла вялікую колькасць канкрэтных мерапрыемстваў у галіне прамысловага будаўніцтва, вытворчасці асобных відаў прадукцыі, сумеснага вырашэння шэрагу навукова-тэхнічных праблем, накіраваных на дзейснае паскарэнне развіцця народнай гаспадаркі сацыялістычных краін і рост дабрабыту іх народаў.

Адначасова ў Комплекснай праграме акрэслены асноўныя напрамкі далейшага ўдасканалення форм і метадаў інтэграцыйных сувязей. Значэнне гэтага прадбачання выключна вялікае, бо інтэграцыю мы разглядаем як важны рэзерв п'яцігодкі.

Так, зараз наглядаецца тэндэнцыя да большай кааперацыі і спецыялізацыі вытворчасці, калі шэраг краін СЭУ на аснове шматбаковага дагавору аб'ядноўваюць свае намаганні па вырабу пэўнай прадукцыі, спецыялізуючыся пры гэтым на асобных вузлах. У сацыялістычным падзеле працы гэты працэс абяцае прынесці вялікі плён: рэзка расце прадукцыйнасць працы, і кожная, нават невялікая краіна, можа наладзіць шматсерыйную вытворчасць, удзельнічаючы такім чынам у знешнім тавараабмене.

Беларуская ССР, у адпаведнасці са сваёй унутрысаюзнай спецыялізацыяй, удзельнічае ў праграмах СЭУ па вытворчасці аўтамашынаў, станкоў, радыёапаратуры і ў іншых неметалаёмістых галінах вытворчасці. Шэраг нашых прадпрыемстваў, такіх як Беларускі аўтазавод, Мінскі станкабудаўнічы завод імя Кірава і часткова іншыя, спецыялізаваны і нават з'яўляюцца вядучымі па вырабу асобных відаў прадукцыі на агульны рынак краін-членаў СЭУ.

Важны ўклад беларускіх станкабудаўнікоў у ажыццяўленне перспектыўнага шматбаковага дагавору, што датычыць вырабу металарэзных аўтаматычных станкоў з лічбавым праграмным кіраваннем. Адна з апошніх работ — стварэнне новага вінаграднікавага трактара для Савецкага Саюза і Балгарыі, у кааперацыі работ па якому будзе ўдзельнічаць і Мінскі трактарны завод.

XXVII сесія СЭУ, якая сёлета падвела вынікі першых двух гадоў рэалізацыі Комплекснай

СЦЯГІ дзевяці сацыялістычных краін — Балгарыі, Венгрыі, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Кубы, Манголіі, Польшчы, Румыніі, Савецкага Саюза і Чэхаславакіі разавяваюцца на плошчы перад уваходам у гэты велічны будынак, што ўзняў свае паверхі над Масква-ракой. Сама гісторыя стварэння дома СЭУ —

сімвал братняга яднання сацыялістычных краін. Узводзілі штаб СЭУ сумесна архітэктары, праекціроўшчыкі і будаўнікі ўсіх сацыялістычных краін — удзельнікаў Савета Эканамічнай Узаемадапамогі. Адсюль вядзецца зараз работа па ажыццяўленню Комплекснай праграмы сацыялістычнай эканамічнай інтэграцыі.

[Заканчэнне на 2-й стар.]

Фота А. РЭШАТЦАВА.

Нядаўна грамадскасць Беларусі шырока адзначыла 50-гадовы юбілей аднаго з вядучых вучоных рэспублікі, доктара навук, прафесара, члена-карэспандэнта АН ССРСР, акадэміка АН БССР, прэзідэнта Акадэміі навук БССР Мікалая Барысевіча. За вялікія заслугі ў рэалізацыі і арганізацыі навукі вучоны ўзнагароджан ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі. Гэта трэцяя ўзнагарода вядомага фізіка. Раней яго дзейнасць была адзначана ордэнамі Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Які ён, самы малады з прэзідэнтаў у краіне?

Першае, што аднадушна адзначаюць у характары Мікалая Аляксандравіча яго калегі і вучні, — надзвычайная працавітасць, настойлівасць, мэтанакіраванасць, умёнае адключыцца ад усяго лішняга, лабачнага. І расказваюць пры гэтым цікавыя факты. Пра тое, напрыклад, як пачыналася вучоба М. Барысевіча ў БДУ імя Леніна. На першы курс фізмата ён прыйшоў у снежні 1945 года. Жыць спачатку давялося ў напярэбурным будынку. І хоць у атэстаце аб заканчэнні сярэдняй школы ў Мікалая былі адны пяцёркі, праз пяць гадоў многае забылася. Толькі настойлівасць дапамагла большому франтавіку дагнаць таварышаў. І ўжо на другім курсе ён стаў лепшым студэнтам, а на апошнім ні ў каго не заставаўся сумнення: Барысевіч павінен займацца навукай.

Яго накіравалі ў аспірантуру Ленінградскага дзяржаўнага апытнага інстытута. Тут таксама чакалі цяжкасці. Тэхнічная аснашчанасць лабараторый БДУ ў той час была вельмі слабая. Таму Барысевіч у Ленінградзе даялася асвойваць апаратуру і многія прыборы, уласна кажучы, нанова.

Адразу пасля аспірантуры

маладому фізіку прапанавалі пасаду намесніка дырэктара па навуцы ў Інстытуце фізікі АН БССР, што ствараўся тады ў Мінску. І ўжо неўзабаве, дзякуючы добра падобранаму калектыву, інстытут ператварыўся ў сусветна вядомы цэнтр найскладанейшых даследаванняў.

М. Барысевіч — вучоны вялікай эрудыцыі з надзвычай шы-

рых даных малекул у газавай фазе», што ўбачыла свет у 1967 годзе.

Адна з апошніх работ вучонага — стварэнне новага класа аптычных фільтраў для шырокай інфрачырвонай галіны спектра. Гэтыя фільтры цяпер шырока прымяняюцца ў навуковых даследаваннях і вытворчасці.

Даследаванні акадэміка ў га-

вось толькі асноўныя з яго «тытулаў»: дэпутат Вярхоўнага Савета ССРСР, член Цэнтральнага Камітэта ЦК КП Беларусі, член Камітэта па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях ССРСР, старшыня Камітэта па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне навукі і тэхнікі. У якасці намесніка і кіраўніка дэлегацыі БССР Барысевіч неаднаразова ўдзельнічаў у рабоце Генеральнай канфе-

ШЫРЫНЯ ЯГО ТАЛЕНТУ

рокім колам інтарэсаў. Для яго навуковай дзейнасці характэрны ўмелы выбар найбольш прынцыповых праблем, арыгінальны і глыбокі падыход да іх вырашэння, цесная сувязь тэарэтычных даследаванняў з практыкай. Цяпер ён вядомы сваімі фундаментальнымі працамі ў галіне люмінесценцыі, спектраскапіі, інфрачырвонай тэхнікі і квантавай электроніцы.

Працы акадэміка Барысевіча па спектраскапіі і люмінесценцыі малекул, напрыклад, заклалі аснову для развіцця шэрагу новых напрамкаў у гэтых галінах. Ім пабудавана статыстычная тэорыя фотафізічных працэсаў у малекулах і распрацаваны тонкія эксперыментальныя метады іх даследавання. Гэта дало магчымасць па-новаму разгледзець энергетыку і дынаміку ўнутры- і міжмалекулярных узаемадзеянняў. М. Барысевіч увёў у малекулярную спектраскапію шэраг прынцыпова новых паняццяў.

Вынікам сістэматычных даследаванняў вучонага па люмінесценцыі і спектраскапіі свабодных малекул стала манаграфія «Узбуджаныя станы скла-

ліне спектраскапіі і люмінесценцыі цесна змыкаюцца з даследаваннямі лазераў. Яму ўдалося знайсці рад спосабаў вырабу арганічных злучэнняў, перспектывных для генерацыі, і актыўныя асяроддзі, якія эфектыўна генеруюць выпраменьванне ў шырокім дыяпазоне спектра. Работа таксама мае практычнае значэнне. У лабараторыі Інстытута фізікі АН БССР, якой і цяпер кіруе Барысевіч, выканан вялікі цыкл арыгінальных даследаванняў разнастайных газавых аптычных квантавых генератараў і распрацаваны новыя метады іх выкарыстання ў прыкладнай спектраскапіі.

Але з імем Барысевіча звязаны не толькі важныя навуковыя адкрыцці. Мікалай Аляксандравіч падрыхтаваў цэлую плеяду выдатных даследчыкаў. На працягу гадоў ён веў педагогічную дзейнасць у Белдзяржуніверсітэце. У яго лабараторыі паспяхова працуюць беларускія і замежныя вучоныя, якім ён перадае свой багаты вопыт.

Характарыстыка вучонага была б няпоўнай, калі не назваць яго грамадскую дзейнасць.

рэнтцыі МАГАТЭ (Міжнароднага агенцтва па выкарыстанню атамнай энергіі).

...У біяграфіі выдатнага беларускага вучонага не напісаны яшчэ многія старонкі, як лічаць яго калегі, самыя цікавыя, таму што Мікалай Аляксандравіч знаходзіцца на парозе новых, яшчэ больш значных адкрыццяў.

Г. МАЛАШЭУСКІ.
НА ЗДЫМКУ: М. БАРЫСЕВІЧ (злева) у рабочым кабінете. Фота М. БАНДАРЫКА.

СЁННЯ І ЗАЎТРА ПАЛЕССЯ

Беларускае Палессе стала аб'ектам даследаванняў праблемнай лабараторыі меліярацыі ландшафтаў, створанай пры геаграфічным факультэце БДУ імя У. І. Леніна. Спецыялісты па фізічнай і эканамічнай геаграфіі, ландшафтазнаўцы і глебазнаўцы, геабатанікі і кліматологі вывучаюць уплыў асушэння на змяненне прыроды і ўраджывасці глебы. У задачы вучоных уваходзяць таксама даследаванні па рацыянальнаму выкарыстанню зямель, пошукі шляхоў і сродкаў барацьбы з эрозіяй, вызначэнне змяненняў клімату.

Лабараторыя працуе ў цесным кантакце з Батанічным садом Акадэміі навук БССР, гідраметслужбай рэспублікі, іншымі навукова-даследчымі інстытутамі і ўстановамі.

— Як аб'ект даследаванняў Палессе выбрана не выпадкова, — гаворыць загадчык лабараторыі, кандыдат біялагічных навук С. Зайко. — Гутарка ідзе аб заўтрашняй прыродзе вельмі вялікага і своеасаблівага геаграфічнага раёна. Да 1980 года сорак працэнтаў гэтай тэрыторыі намечана меліяраваць.

Сёлета лабараторыя правяла палаявыя даследаванні ў Нарайлянскім, Хойніцкім, Добрушскім і Веткаўскім раёнах. Пад кіраўніцтвам члена-карэспандэнта АН БССР А. Мядзведзева, прафесара В. Дзяменцьева, А. Шкляра і дацэнта Т. Трухана абследаваны ландшафты, праведзены мікракліматичныя назіранні.

ФОРУМ МАЛАДЫХ ФІЗІКАЎ

Два гады назад на ініцыятыўе Аб'яднанага інстытута ядзерных даследаванняў і Інстытута фізікі АН БССР у Гомелі ўпершыню была праведзена Міжнародная школа маладых вучоных па фізіцы высокіх энергій. І вось у канцы жніўня гэтага года ў другім па велічыні беларускім горадзе зноў сабраліся фізікі. Гэта прадстаўнікі такіх буйных навуковых цэнтраў нашай краіны, як Аб'яднаны інстытут ядзерных даследаванняў у Дубне, Інстытут фізікі высокіх энергій (г. Серпухаў), Маскоўскі і Ленінградскі ўніверсітэты, Фізічны інстытут імя Лебедзева АН ССРСР, Матэматычны інстытут АН ССРСР імя Сцяклова, Інстытут ядзернай фізікі Сібірскага аддзялення АН ССРСР, Інстытут тэарэтычнай і эксперыментальнай фізікі, Інстытут ядзерных даследаванняў АН ССРСР і многія іншыя.

У рабоце школы прынялі ўдзел прадстаўнікі Балгарыі, ГДР, Польшчы, Венгрыі, савецкіх рэспублік — Арменіі, Грузіі, Азербайджана, Узбекістана, Украіны, Казахстана. Салідную дэлегацыю прадставіла Беларусь. У яе саставе вучоных з Інстытута фізікі АН БССР, Беларускага і Гомельскага дзяржаўных універсітэтаў, мінскіх педагогічнага і радыётэхнічнага інстытутаў, іншых навукова-даследчых інстытутаў і вышэйшых навучальных устаноў.

Фізіка высокіх энергій, або што тое ж самае — фізіка элементарных часцінак, — адзін з важнейшых раздзелаў прыродазнаўства. Прадметам вывучэння з'яўляюцца чатыры фундаментальныя ўзаемадзеянні элементарных часцінак, па вобразнаму вызначанню акадэміка М.

Маркава, чатыры кіты сучаснасці, на якіх стаіць наш свет. Два з іх — электрамагнітныя і гравітацыйныя — вядомы ўжо даўно, два іншыя — моцныя (ядзерныя) і слабыя — адкрыты прыкладна 40 год назад.

Чалавецтва добра вывучыла і паставіла сабе на службу электрамагнітныя сілы, якія адказваюць за сувязі паміж малекулам і атамамі, электронамі і атамнымі ядрамі. У аснове ўсіх вядомых раней і выкарыстоўваемых на працягу многіх стагоддзяў крыніц энергіі — цеплавых, хімічных, электрычных і аптычных — ляжыць вызваленне энергіі электрамагнітных узаемадзеянняў.

Новая эра ў гісторыі цывілізацыі наступіла з таго часу, калі чалавек пранікнуў у тайны будовы атамнага ядра, адкрыў сілы, якія звязваюць яго састаўныя часткі. Прырода ядзерных сіл пакуль да канца яшчэ не вывучана. Асабліва вялікія перспектывы мае кіруемае выдзяленне тэрмаядзернай энергіі, крыніцай якой змогуць служыць невычарпальныя масы вады акіянаў. Вось чаму ва ўсіх перадавых краінах свету вялікія намаганні вучоных і матэрыяльныя сродкі накіроўваюцца ў фізіку высокіх энергій — навуку, якая пранікае ў самыя глыбінныя тайны будовы матэрыі.

Бурныя тэмпы развіцця фізікі высокіх энергій, нарастаючая колькасць інфармацыі, што паступае з усіх канцоў свету, павялічваюць патрэбу ў сувязях вучоных паміж сабой. Асваенне новых даных і вынікаў патрабуе калектывных намаганняў, падзелу працы, сістэматычных сустрэч паміж вучонымі. Гэта асабліва важна для тых, хто робіць

свае першыя крокі ў навуцы. Таму школы маладых вучоных па фізіцы высокіх энергій атрымалі шырокае распаўсюджанне ў многіх краінах свету і ў міжнародным маштабе.

Сам факт работы школы такога тыпу ў нашай рэспубліцы гаворыць пра тое, што ў нас ужо склаліся калектывы вучоных, даследаванні якіх па фізіцы элементарных часцінак і фізіцы высокіх энергій атрымалі вядомасць.

Навуковай грамадскасці добра вядомы тэарэтычны даследаванні беларускіх фізікаў Л. Тамільчыка і В. Стражава па праблеме магнітнага зараду, работы Л. Мароза і Н. Максіменкі па ўзаемадзеянню светлавых часцінак з ядрамі дэйтэрыю, якія складаюцца з аднаго пратона і аднаго нейтрона. З лекцыямі па фізіцы цяжкіх часцінак-гіперонаў і па характэрнаму для рэакцыі пры высокіх энергіях множнаму нараджэнню часцінак выступілі супрацоўнікі лабараторыі тэарэтычнай фізікі Інстытута фізікі АН БССР І. Сацункевіч і А. Пагупа.

Міжнародныя школы маладых вучоных па фізіцы высокіх энергій садзейнічалі далейшаму ўмацаванню цесных навуковых кантактаў вучоных Беларусі з вучонымі буйнейшых навуковых цэнтраў Савецкага Саюза і сацыялістычных краін. Апошні форум прынес разам з тым вялікую карысць разгортванню навуковых даследаванняў на сучасным узроўні ў Інстытуце фізікі АН БССР, у Беларускай і Гомельскай дзяржаўных універсітэтах, у іншых навукова-даследчых інстытутах і вышэйшых навучальных установах рэспублікі.

Ф. ФЕДАРАУ.

АКАДЭМГАРАДОК У СЦЯПЯНЦЫ

Праз некалькі год гэты гарадок сыйдзе з ватманаўскіх лістоў на велізарнае поле паблізу кальцавой дарогі вакол Мінска, непадалёк ад пасёлка Сцяпянка. Цяпер тут узводзяцца першыя аб'екты новага інстытуцкага гарадка Акадэміі навук БССР. Узнімаецца корпус Фізіка-тэхнічнага інстытута з лабараторыямі, механічнай майстэрняй, канструктарскім бюро, закладваюцца падмуркі іншых забудов.

Велізарную будаўнічую пляцоўку падзялілі на зоны па аддзяленнях тэхнічных, біялагічных, хімічных і грамадскіх навук. Праекты забудовы прадугледжваюць максімальна зручныя ўмовы для навукова-даследчай дзейнасці.

Будуецца наша акадэмія не толькі на ўсходняй ускраіне горада, але і на сваім традыцыйным месцы — па Акадэмічнай, Друкарскай і Падлеснай вуліцах Мінска. Узводзяцца прыбудова да будынка Інстытута фізікі, эксперыментальны корпус для Інстытута цепла- і масаабмену.

АГРАХІМІЯ СЛУЖЫЦЬ УРАДЖАЮ

Актуальныя пытанні глебазнаўства і аграхіміі абмяркоўвалі ў Мінску маладыя вучоныя Беларусі разам з калегамі з Масквы, Ленінграда, рэспублік Прыбалтыкі, з Украіны, Грузіі. На пленарных пасяджэннях і ў секцыях удзельнікі канферэнцыі заслухалі звыш 80 дакладаў.

Намаганні даследчыкаў сканцэнтраваны цяпер на вивучэнні зямельных рэсурсаў і распрацоўцы навуковых асноў павышэння ўраджывасці глебы, аховы ад эрозіі, удасканалення выкарыстання ўгнаенняў.

Магілёўскі тэхналагічны інстытут быў створаны на базе тэхналагічнага факультэта Магілёўскага машынабудаўнічага інстытута. Па шасці спецыяльнасцях тут зараз навукаюцца 1180 студэнтаў. Побач з корпусам інстытута ўзводзіцца інтэрнат на 600 месц, уступіла ў строй сталовая, хутка будуць пабудаваны яшчэ тры вучэбна-лабараторныя корпусы, спартыўны комплекс і стадыён. НА ЗДЫМКУ: заняткі ў лабараторыі біялогіі і мікрабіялогіі. Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

В БЕСЕДЕ с одним из зарубежных журналистов премьер Чжоу Энь-лай как-то раз припомнил старую китайскую поговорку: «Далекая вода не погасит близкого пожара». Нельзя не согласиться с этой народной мудростью. Зачем же тогда китайские руководители ныне изо всех сил стараются, чтобы «красный петух» напряженности и «холодной войны» вновь появился под небом Европы?

В период первого десятилетия своего существования и даже еще в начале 60-х годов КНР занимала в ключевых европейских вопросах, в том числе и в вопросе создания на этом континенте системы коллективной безопасности, позицию, сходную с позицией братских социалистических стран. Пекин в ту пору оказывал решительную поддержку предложениям СССР и других социалистических стран по созданию в Европе обстановки мира и сотрудничества.

Руководители КНР разделяли тогда и оценку социалистическими странами характера и целей агрессивного Североатлантического пакта, решительно поддерживали организацию Варшавского Договора, высказывались за сохранение территориального статус-кво в Европе как фундаментальной основы любых соглашений в этом регионе.

Китайская дипломатия поддерживала в те годы и предложение о созыве в Европе совещания по вопросам безопасности и сотрудничества.

В декрете Председателя КНР, подписанном Мао Цзэ-дунем 7 апреля 1955 года, «О прекращении состояния войны с Германией» заявлялось, что «Китайская Народная Республика решительно поддерживает проводимую ныне Германской Демократической Республикой и всем немецким народом, а также Советским Союзом и другими стремящимися к миру странами борьбу... за коллективную безопасность в Европе и сохранение мира во всем мире».

В китайско-польском Заявлении, подписанном премьером обеих сторон в Пекине 11 апреля 1957 года, говорится, что «...обе стороны вновь подтверждают, что поддерживают любые усилия, направленные на создание системы коллективной безопасности, которая гарантировала бы мир странам Европы и привела бы к ликвидации противостоящих группировок...», а также занимают позицию, согласно которой все противостоящие военные блоки должны уступить место системе коллективной безопасности и миру. Обе стороны приложат все усилия для создания прочной системы коллективной безопасности».

В первой половине 60-х годов китайские руководители круто меняют свою политику, переходят во имя своих великодержавных целей на антисоциалистические позиции. Стремясь стать лидером «третьего мира», Пекин отрекается от прежней позиции и показывает свою незаинтересованность в стабилизации и мирном сотрудничестве в Европе. Его больше устраивает здесь военная кон-

фронтация, сохранение напряженности между двумя мировыми системами, и прежде всего между Советским Союзом и Соединенными Штатами Америки.

В редакционной статье «Жэньминь жибао» от 4 мая 1967 года, являющейся комментарием к итогам Конференции коммунистических и рабочих партий в Карловых Варах, содержатся ожесточенные нападки на заявление «За мир и безопасность в Европе». Те же самые положения, которые ранее поддерживались китайскими руководителями, неожиданно стали расцениваться ни более, ни менее как «измена интересам рабочего класса Европы», «попытка создания антикитайского, антикоммунистического и антинационального союза».

рил о необходимости выдвижения территориальных претензий к Советскому Союзу.

Поздней осенью 1969 года вице-премьер КНР Ли Сянь-Нань во время посещения Албании провел серию атак против проекта созыва общеевропейского совещания, назвав его «попыткой раздела сфер влияния в Европе для контрролирования и угнетения Восточной Европы».

Интенсивная кампания китайской прессы против идеи европейской безопасности продолжалась. В прошлом, 1972 году премьер Чжоу Энь-лай не щадил сил, чтобы убедить гостей из западных стран, что «совещание преждевременно», что оно «таит в себе серьезную опасность

ка» Пекина? Суть ее состоит в том, чтобы, используя различные течения и тенденции с целью отвлечения внимания от важнейших проблем, создать искусственные препятствия, поставить новые условия и в конечном счете использовать европейское совещание для ослабления единства социалистических государств. Таким образом, Пекин и сейчас пытается торпедировать совещание, но уже изнутри.

Примером «новой позиции» Пекина может служить, например, статья, опубликованная на страницах «Жэньминь жибао» 17 декабря прошлого года. Ведущей мыслью в ней является попытка противопоставить друг другу некоторые государства Европы, и в особенности социалистические государства. Китайская газета ратует теперь за то, чтобы обсудить на европейском совещании максимальное число проблем, особенно тех, по которым существуют различные мнения.

Что еще можно сказать о «новой тактике» Пекина?

Наиболее характерно в ней то, что так называемые «новые тезисы» повторяют старые аргументы ярых противников европейского совещания, представителей реакционных кругов НАТО. Здесь тезисы Пекина полностью совпадают с позицией тех, кто давно стремится торпедировать европейское совещание.

Из чего же исходит Пекин, занимая реакционную позицию по отношению к ключевым вопросам безопасности на нашем континенте?

Во-первых, речь идет об ослаблении СССР и социалистического содружества, которое, по мнению Пекина, представляет главную преграду в реализации великодержавных планов «среднего государства».

Во-вторых, Пекин логически делает ставку на наиболее реакционные круги Европы, потому что они враждебно относятся к социалистическим странам и в этом смысле заинтересованы в развитии военного и экономического потенциала антисоветского Китая.

В-третьих, конфронтация и напряженность на нашем континенте, по мнению китайских руководителей, создадут лучшие условия для укрепления влияния Пекина в Азии.

В-четвертых, создание в Европе системы коллективной безопасности и сотрудничества стало бы важным фактором ускорения процесса коллективной безопасности в Азии, чего так боятся в Пекине, видя в этом угрозу своим гегемонистским планам.

Таким образом, позиция, занятая Пекином по отношению к европейскому совещанию, еще раз подтверждает мудрость старой китайской поговорки: «Змея не меняет своей коварной натуры, даже когда пританцовывает в прямом колесе бамбука».

Анджей ЯНИЦКИЙ,
польский публицист.

КИТАЙ И ЕВРОПЕЙСКОЕ СОВЕЩАНИЕ

Если отбросить словесную шелуху, трудно понять яростное раздражение пекинских руководителей. Подписанный в Карловых Варах документ положил начало практической реализации идеи безопасности и сотрудничества в Европе, а также урегулированию спорных вопросов, которые были преградой на пути к достижению поставленной цели.

Обрушившись на систему коллективной безопасности в Европе, Пекин направил свой главный удар против важнейшего принципа, на основе которого лишь и возможно возведение здания прочного мира в Европе,— принципа нерушимости существующих границ.

При этом стоит обратить внимание на тот факт, что первые шаги в этом направлении были сделаны Пекином еще в первой половине 60-х годов. Так, во время встречи с группой японских социалистов в июле 1964 года Председатель ЦК КПК Мао Цзэ-дун не только выступил с огромными территориальными притязаниями к Советскому Союзу, но попытался также искусственно оживить давно уже решенную проблему границ в Европе. К вопросам о границе в последние годы в Пекине возвращались неоднократно, проявив особую активность уже после «культурной революции».

Все это нашло свое выражение в резкой критике китайским руководством договоров, заключенных между СССР и ФРГ и между ПНР и ФРГ.

В беседе с журналистами скандинавских стран премьер Чжоу Энь-лай гово-

рил о необходимости выдвижения территориальных претензий к Советскому Союзу.

Поздней осенью 1969 года вице-премьер КНР Ли Сянь-Нань во время посещения Албании провел серию атак против проекта созыва общеевропейского совещания, назвав его «попыткой раздела сфер влияния в Европе для контрролирования и угнетения Восточной Европы».

Интенсивная кампания китайской прессы против идеи европейской безопасности продолжалась. В прошлом, 1972 году премьер Чжоу Энь-лай не щадил сил, чтобы убедить гостей из западных стран, что «совещание преждевременно», что оно «таит в себе серьезную опасность

для Запада», что, «по мнению Китая, было бы гораздо лучше, если бы европейская встреча вообще не состоялась».

Однако, несмотря на враждебную деятельность Пекина, последовательные и терпеливые действия социалистических стран, направленные на создание системы безопасности и сотрудничества в Европе, получают все более широкую поддержку во всех странах нашего континента. В этой обстановке китайские руководители отдают себе отчет в том, что дальнейшая крайне негативная политика по отношению к общеевропейскому совещанию по вопросам безопасности и сотрудничества, попытки затормозить процесс разрядки напряженности могут привести к изоляции КНР и затруднить проводимый ею курс на активизацию внешней политики.

Выступление главы китайской делегации на XXVII сессии Генеральной Ассамблеи ООН свидетельствовало о том, что в Пекине, по-видимому, стали сознавать необходимость изменения тактики. Конечно, еще в октябре прошлого года Пекин рассчитывал, что ему удастся торпедировать европейское совещание. Но сегодня, когда Совещание по безопасности и сотрудничеству в Европе стало фактом, Пекин хотел бы видеть безопасность и сотрудничество в Европе в «китайском варианте», то есть направленными прежде всего против СССР и способствующими дезинтеграции и ослаблению стран социалистического содружества.

Чем же характеризуется «новая такти-

Пароды і паэмы на «ВЫЗВОЛЬНЫЯ» ТЭМЫ

МАНАЛОГ «СВЯДОМАГА» БЕЛАРУСА

(Паднімаецца ноччу з ложка, запальвае святло і садзіцца за стол пісаць).

Не спіцца мне, грызучь,
як вошы, думкі,
Няма ад іх спакою і у сне.
«Яшчэ адно апошняе

паданне...»
Хіба я Несцер, летаніс пішу!
Я пасквілянт з душою чорнай
зрады,
Язык мой брудны, як сабачы
хвост.

Я на калені стаў перад сабою
І спавядаю прыкра сам сябе.
Яшчэ ніхто маіх таемных думак
Не мог на твары лёгка
прачытаць,
Каб данясці ў судзілішча
хвастатых.
Каменны твар—ратунак верны
мой.

Магу я з жонкай лёгка
разыйсціся,
Яе пакінуць, ці яна ўцячэ.
Адна Радзіма. І яна навечна,
Ніхто развод з Радзімай не дае.
Адольфа свастыка і шчыт

Давіда
Майму народу рабства і ярмо.
О, госпадзі! Што я пішу
такое!..

Уласнай цені я сваёй баюся,

Бо падхалім і найвялікшы трус.
А кую ў лоб сабе пусціць
адвага!
І мужны тут хаваецца у кут.
Ды што казаць, рэальнасць
дзесь пад спудам,
Яна мяне пужае і гняце.

Пры Гітлеры пляваў я
на яўрэяў.
Цяпер пляўкі уласныя ліжу.
Кідаюць срэбнік, як сабаку
костку,
З нянавісцю, пагардай у вачах.
Хоць я сваю Радзіму страшна
бэшчу—

Плюю у твар, як толькі я магу.
Адплата божая за здзек
і здраду

Мяне кідае у халодны пот.
Няма на свеце горшае пакуты,
Як гнуцца і лізаць чужынцу
бот,

На родны край брахаць
з чужое псарні.
Брашу і гнуся, госпадзі,
прабач!..
Павяў вецер дружбай між
народаў.

Мой нос сабачы нюхае Кітай:
Як хочацца сагнуцца перад Мао,
Лізнуць яму хоць ногаць
на назе,
Лізнуўшы, з гэтай новай
падваротні
Завыць яшчэ на родную
зямлю...

Не даў мне бог ні розуму,
ні шчасця,
Малюся век на абразы чужых.

Ляжаць спакойна Кушалы і
Абрамчык,
Мой чорны дзень чакае і мяне.
Дапамагчы сабе не маю сілы:

Рабом я быў, рабом і здохну я.
Ігнат БУЛАВАЦКІ.
Аўстралія.

РАТУЙЦЕ, ТОНЕМ!
Хаця і не пад гэткім загалоўкам,
але амаль што гэткі верш
з нумара ў нумар змяшчае «Беларус»
пасля дэвальвацыі яго
вялікасі долара.

Прысылай грашы зарання,
Не чакай напамінаня,
Дабравольна, без прымусу
Памажыце «Беларусу»,
Бо без вашай дапамогі
«Беларус» працягне ногі.

Х. МАРА.
ЗША.

ПРЫГОДЫ
АКУЛЫ

Газета «Беларус» паведаміла свету, што ў Ашаве (Канада) адбыліся «ўгодкі Самапомачы», і што на тых ўгодках былі «дзяўчаткі, як маліны», і што там Кастусь Акула чытаў нашкарабаныя ўласнай рукою вершы, і ўсе з тых вершаў цешыліся, і, наогул, «ай, браткі, што было!» Пасля таго, што там было, «літаратурнаўца» Станкевіч змясціў вершы ў «Беларусе». Іх прачытаў Улас Балабас і пад уплывам акулавершаскладання адгукнуўся на тую па-

дзею таксама ў паэтычнай форме, выкарыстаўшы самыя трапныя Кастусёвы радкі.

Нешта сёння у Акулы
Галавешкай нос гарыць,
То ён чарку перакуліць,
То бярэцца закусіць.

Госці зблізку і здалёку
Прыбылі адсвяткаваць
Самапомачы ўгодкі —
Ёсць нагода, так скажаць.

Спадарам абы нагода
Па кілішку прапусціць,
Пра вызвольныя прыгоды
Языкам памалаціць.

Глянь направа і налева:
Што ні крэсла, то дзяяч,
Надта рэдкая тут з'ява —
Які просценькі смаркач.

Эксцэленцы, прэм'еры,
Даргары і святары,
Буржамістры, ахвіцэры
І сумленнем гандляры,

Графаманы, эсэсманы,
Недабіткі ўсіх масцей,
Бэцэру ветэраны
І шпіёны Сі-Ай-Эй.

Напісаў Акула вершы—
Пяст паэзіі узняў.
Як ні піся, хоць ты трэсні,
А ніхто з ім не раўня.

На тым свяце ў Ашаве
Раскілбасіўся Кастусь,
І пусціўся ў скокі жвава
Звышсвадомы беларус.

Габляваў паркет абцасам
І пісклява прыпяваў:
«Я ў Ашаву на Пегасе
Аж з Парнаса прыскакаў».

Рагаталі бабы, дзеўкі:
«Наш Кастусь, дзальбог, здурнеў.
Накрамзоліў ён прыпеўкі

І ў паэты захацеў».

«Гэй вы, дзеўкі, гэі вы, бабы,
Вершаплёт ім у адказ.—
Разумеце вы слаба,
Чаго ўлез я на Парнас.

Здохлі коні у «Пагоні»,
Зломан меч і згублен шчыт.
Мы нікога не дагонім—
Хоць ты плач, хоць гвалт крычы!

Кіну-рыну рух вызвольны,
Буду вершыкі пісаць,
Па ахалку, а то й болей
«Беларусу» дасылаць.

Камандзер з мяне не выйшаў,
Можа выйдзе хоць паэт...»
Тут адзін спадар увішна
Сігануў за ім услед:

«Ах ты ёлупень, даўбешка
І старое памяло!
Памяняў наш рух на вершы,
Каб табе дух заняло...

Не акула ты, а жаба,
Не змагар, а дзэрцір.
Натаўчыце яму, бабы,
Каб не змог і папаўці».

Сабепомач, як вядома,
Стала бойку разганяць.
Бо зайжды яна гатова
Спадарам дапамагаць.

Лекар з нурсай* на падмогу
Джаюць, аж матор раве,
Лекаў цягнуць столькі многа,
Што й не снілася табе.

З той папойкі, бабскай бойкі
Плыві Акула сялядом.
Толькі Стась адзін з Нью-Йорка
Зжаліўся над малайцом.

Улас БАЛАБАС.
Канада.

* Кастусь забывае беларускую мову, таму ён замест слова «медсястра» напісаў па-англійску nurse.

нашы госці БЫЛА МАРА

Шаснаццаць было Паўлу Шрайдэру, калі пачалася вайна. А праз год ён і пяцёра такіх жа хлопцаў з вёскі Агароднікі капалі вугаль у шахтах Германіі. Па начах у прамёрзлых бараках яны бачылі сны аб роднай Беларусі. Сны абрываў брэх аўчарак і гулкія аўтаматныя чэргі. Ён скажа потым: «Юнацтва ў мяне не было».

Ужо дзесьці ў канцы 44-га года сярэд вывезеных у Германію іншаземных рабочых пайшлі чуткі, што з захаду набліжаецца армія саюзных войскаў. А аднойчы, яшчэ не закончыўшы змены, заўважылі, што варты няма.

Атрымаўшы свабоду, многія вярталіся на радзіму. Многія, але не ўсе...

Павел Шрайдэр апынуўся ў Аўстраліі. Ён шмат перажыў у гэтай далёкай краіне, «месца пад сонцам» не далася так лёгка, як абяцалі. Але ішоў час, у яго з'явілася пастаянная работа, свой дом на ўскраіне пасёлка. У штодзённых клопатах колішні юнак не заўважыў, як пасталёў. І чым далей, тым настойлівей хацелася ўбачыць бацькоўскую зямлю, родных. А яны клікалі яго дадому. «Прыязджай, сыноч, — пісала маці, — я ўжо дрэнна адчуваю сябе. Балюча на сэрцы ад думкі, што можам ніколі не ўбачыцца».

Але прыехаць было няпроста. Дарога да бацькоўскай хаты — нябліскі свет, ды і каштавала яна вялікі грошай. А ў яго ўжо была сям'я. Так і памерлі бацькі, не ўбачыўшы сына. Ажаніўся брат, павыходзілі замуж сёстры.

...Ён тры дзесяткі гадоў чакаў гэтага дня, парознаму ў думках уяўляў сабе яго, але калі аўтобус мінуў Вялавчы і ўнізе ў зеляніне садоў паказаліся Агароднікі, сэрца нібы сціснула абцугамі. «Паверце, — казаў ён мне, — я многа бачыў на сваім вяку і жыццё навучыла мяне не паддавацца мінутым слабасцям, а гут не вытрымаў, пакаціліся слёзы».

Якія змены ён убачыў тут? Я задаў яму толькі адно пытанне, але размова атрымалася доўгай.

Цёпла прынялі Паўла Шрайдэра родныя і землякі. Амаль два месяцы ён гасціў на бацькоўскай зямлі.

— Тое, што я ўбачыў, глыбока ўразіла мяне, — сказаў Шрайдэр. — Зусім інакш цяпер жывуць мае землякі. І не толькі матэрыяльна. Настрой у людзей іншы. Гэта адраў кідаецца ў вочы.

— Была мара, — усміхнуўся ён. — Прыеду сюды і нап'юся чыстай крынічнай вады. Там, у Аўстраліі, вада салёная...

Ён яшчэ доўга ўспамінаў, расказваў, шкадаваў, што час паздкі набліжаецца к канцу.

На развітанне я запытаў: «Магчыма, вы калі-небудзь яшчэ наведаеце родных, прыедзеце ў Беларусь ужо з жонкай, сынам?»

Твар яго спяхмурнеў: — Не ўсе мары збываюцца. Але так хацелася б...

С. ЗВЯРОВІЧ.

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО

ПРЕЗИДИУМА ВСЕСОЮЗНОГО НАУЧНОГО ОБЩЕСТВА НЕВРОПАТОЛОГОВ И ПСИХИАТРОВ

В течение последнего времени в некоторых органах печати, по радио и телевидению западных стран, в заявлениях отдельных западных психиатров распространяются злостные измышления о том, что якобы в Советском Союзе психически здоровых людей помещают в психиатрические больницы за их политическое «инакомыслие». Осуществляется это будто бы путем признания таких лиц невменяемыми при судебно-психиатрической экспертизе. Не ограничиваясь подобными утверждениями, заявляют также о том, что таким лицам даются лекарства, вредно действующие на их здоровье.

Видные советские психиатры в своих выступлениях в печати, во время научных контактов со своими зарубежными коллегами, в частности на Международном конгрессе психиатров в Мехико в 1972 году, уже указывали на полное несоответствие подобных утверждений действительности.

Однако продолжающиеся недостойные попытки дезинформировать общественное мнение вынуждают президиум Всесоюзного научного общества невропатологов и психиатров, объединяющего всех врачей этих специальностей в Советском Союзе, выразить свое негодование и категорический протест против клеветы, возводимой на советскую психиатрию и тем самым на медицину вообще.

В нашей стране судебно-психиатрическая экспертиза и помещение психически больных в психиатрические лечебные учреждения осуществляются строго в соответствии с законодательством о здравоохранении.

Экспертиза находится в ведении органов здравоохранения и проводится квалифицированными психиатрами-клиницистами, при необходимости — в стационарных условиях.

В особо сложных случаях к участию в экспертизе привлекаются ведущие психиатры страны.

Одной из форм предупреждения общественно опасных действий, которые могут совершать психически больные, является неотложная госпитализация тех, которые могут нанести вред себе и окружающим.

Такая госпитализация предусмотрена ст. 36 Основ общесоюзного законодательства о здравоохранении и осуществляется органами здравоохранения на период опасного состояния больного. Такого рода практика имеется, как известно, в большинстве стран, в некоторых из них ее осуществляет после соответствующего медицинского заключения полиция, хотя последние годы и там намечается тенденция передать неотложную госпитализацию в руки врачей как наиболее компетентных лиц.

Детальная регламентация неотложной госпитализации, ее обоснованность, контроль за ее проведением и выпиской больных определяются специальной инструкцией Министерства здравоохранения СССР, в которой четко оговорены показания и противопоказания к неотложной госпитализации.

Столь же точно регламентированы и находятся под строгим медицинским контролем показания и противопоказания к применению в психиатрической практике различных лечебных мероприятий.

В соответствии с этим во время проведения судебно-психиатрической экспертизы и принудительного лечения психически больных, признанных невменяемыми, применяются только такие методы медицинского обследования и лечения, которые допущены во всех лечебных учреждениях страны и являются общепринятыми за рубежом. Только глубоким заблуждением или злостными намерениями можно объяснить высказывания о каком-либо вредном воздействии на больных применяемых лекарственных препаратов.

Ведущие клинические психиатрические учреждения страны, в том числе и Центральный ордена Трудового Красного Знамени научно-исследовательский институт судебной психиатрии

Е. ШМИДТ,
председатель президиума, академик АМН СССР, профессор, директор Научно-исследовательского института неврологии АМН СССР

Г. МОРОЗОВ,
заместитель председателя президиума, член-корреспондент АМН СССР, профессор, директор Центрального научно-исследовательского института судебной психиатрии имени В. П. Сербского Министерства здравоохранения СССР

Л. БАДАЛЯН,
заместитель председателя президиума, профессор, доктор медицинских наук, заведующий кафедрой нервных болезней педиатрического факультета 2-го Московского медицинского института Министерства здравоохранения РСФСР

В. МИХЕЕВ,
заместитель председателя президиума, профессор, доктор медицинских наук, консультант кафедры нервных болезней 1-го Московского медицинского института Министерства здравоохранения СССР

Члены президиума:
Н. БОГОЛЕПОВ,
академик АМН СССР, профессор, заведующий кафедрой нервных болезней 2-го Московского медицинского института Министерства здравоохранения РСФСР

А. СНЕЖНЕВСКИЙ,
академик АМН СССР, профессор, директор Научно-исследовательского института психиатрии АМН СССР

Г. АВРУЦКИЙ,
профессор, доктор медицинских наук, руководитель отдела психофармакологии Московского научно-исследовательского института психиатрии Министерства здравоохранения РСФСР

Ю. АЛЕКСАНДРОВСКИЙ,
доктор медицинских наук, старший научный сотрудник Московского научно-исследовательского института психиатрии Министерства здравоохранения РСФСР

Э. БАБАЯН,
кандидат медицинских наук, начальник Управления по внедрению новых лекарственных средств и медицинской техники Министерства здравоохранения СССР, председатель Постоянного комитета по наркотикам Министерства здравоохранения СССР

В. БАНЩИКОВ,
профессор, доктор медицинских наук, консультант кафедры психиатрии 1-го Московского медицинского института Министерства здравоохранения СССР

имени В. П. Сербского, систематически и широко знакомят со своей работой медицинскую и юридическую общественность нашей страны и многих деятелей психиатрии и юриспруденции зарубежных стран, которые неоднократно давали высокую оценку деятельности этих учреждений.

На каком же основании позволяют себе авторы вымыслов, порочащих советскую психиатрию, судить, не видя и не зная больных, о правильности психиатрических заключений и проводимом лечении?

Между тем подобные клеветнические вымыслы, использующие обывательские представления о возможности помещения в психиатрические больницы здоровых людей, являются далеко не новыми на Западе.

На это указывал еще в 1911 году на I съезде Союза русских невропатологов и психиатров известный психиатр Н. Н. Баженов в докладе «Проект законодательства о душевнобольных». Он отметил, что «в печати, особенно западноевропейской, нередко заходит речь о произвольном заточении в психиатрических учреждениях психически здоровых людей ради корыстных или даже политических целей». В то же время он подчеркнул, что подобные рассуждения для русского общественного мнения неприемлемы.

И на Западе есть серьезные врачи-психиатры, которые отвергают измышления по этому поводу. Так, в вышедшем в 1973 году в ФРГ капитальном труде по судебной психиатрии его авторы указывают, что они полностью оставляют без внимания так называемые «открытые дискуссии» по судебно-психиатрическим вопросам. Эти «дискуссии» отличаются большой эмоциональностью, но малыми специальными познаниями, находя себе место в публикациях профанов.

В любой стране мира имеется небольшое число психически больных, болезнь которых вследствие расстройств мышления, бредовых идей и других психопатологических симптомов может вызвать антиобщественные поступки, подпадающие под признаки деяний, запрещенных законом, такие, как нарушение общественного порядка, распространение клеветы, проявление агрессивных намерений и т. п. Они могут это делать с предвзвешенной подготовкой, с «хитро рассчитанным планом действий», как писал еще широкоизвестный своими прогрессивными взглядами основоположник отечественной судебной психиатрии В. П. Сербский. Подобные больные не производят на окружающих впечатления явно «помешанных». Чаще всего это больные, страдающие шизофренией или бредовым (паранойальным) психическим развитием личности. Такие случаи хорошо известны и советским, и зарубежным психиатрам.

Внешняя сохранность таких больных при совершении ими общественно опасных действий используется антисоветской пропагандой для заведомо клеветнических утверждений об отсутствии у них психического заболевания.

В то же время следует подчеркнуть, что среди лиц, привлекаемых к уголовной ответственности и направляемых на судебно-психиатрическую экспертизу, большая часть признается вменяемыми. Однако это упорно замалчивается теми, кто клеветает на советскую психиатрию, точно так же, как замалчивается и то, что большинство упоминаемых ими больных лечились у психиатров задолго до проведения в отношении их судебно-психиатрической экспертизы.

Пропагандистская клеветническая шумиха против советской психиатрии грубо противоречит благородным задачам этой науки и интересам здоровья людей.

Она является не чем иным, как попыткой помешать международному сотрудничеству врачей, нанести ущерб развивающимся плодотворным контактам между деятелями науки и культуры различных стран.

Е. БОРИСОВ,
ученый секретарь Управления по внедрению новых лекарственных средств и медицинской техники Министерства здравоохранения СССР

Н. ЖАРИКОВ,
профессор, доктор медицинских наук, заведующий кафедрой психиатрии 1-го Московского медицинского института Министерства здравоохранения СССР

Г. ЛУКАЧЕР,
доктор медицинских наук, старший научный сотрудник Центрального научно-исследовательского института судебной психиатрии имени В. П. Сербского Министерства здравоохранения СССР

Т. МОРОЗОВА,
кандидат медицинских наук, старший научный сотрудник Центрального научно-исследовательского института судебной психиатрии имени В. П. Сербского Министерства здравоохранения СССР

Р. МУРАШКИН,
кандидат медицинских наук, главный психиатр Московской области

Р. НАДЖАРОВ,
профессор, доктор медицинских наук, заместитель директора по научной работе Научно-исследовательского института психиатрии АМН СССР

Л. ПЕТЕЛИН,
профессор, доктор медицинских наук, заведующий кафедрой нервных болезней Центрального института усовершенствования врачей Министерства здравоохранения СССР

И. САПОЖНИКОВА,
кандидат медицинских наук, заведующая диспансерным отделом Московской городской психиатрической больницы № 8

С. СЕМЕНОВ,
профессор, доктор медицинских наук, заместитель директора по научной работе Московского научно-исследовательского института психиатрии Министерства здравоохранения РСФСР

З. СЕРЕБРЯКОВА,
доктор медицинских наук, главный специалист по психоневрологии Главного управления лечебно-профилактической помощи Министерства здравоохранения СССР

Г. УШАКОВ,
профессор, доктор медицинских наук, заведующий кафедрой психиатрии 2-го Московского медицинского института Министерства здравоохранения РСФСР.

Республиканский пионерлагерь санаторного типа «Неман» каля Гродна. Тут дзеці лечацца, адпачываюць і вучацца.

В 1949 ГОДУ в Будапеште проходил второй Международный фестиваль демократической молодежи и студентов. Хорошо помню, как впервые на сцену вышла «Березка», которой тогда было всего год от рождения. Трудно описать, что творилось в тот вечер в зале! Прием был восторженный. Наутро всюду в Будапеште вели разговор о «Березке». Радио, газеты, журналы расточали ансамблю похвалы.

Теперь у «Березки» творческая биография — о ней знают на всех континентах планеты. Ансамбль выступал в 58 странах мира, прославляя своим искусством красоту русского

требность сочинять танцы. Надо сказать, что я была страшной фантазеркой, и не перенимала в точности то, что видела у взрослых танцоров, а придумывала свои детские танцы и отплясывала их со сверстницами к удовольствию наших родных.

В памяти Надежды Сергеевны живут не только яркие впечатления деревенского детства, но и годы учебы в Ленинграде — в школе русского балета и, конечно, волнующая пора приобщения к искусству мастеров прославленного Большого театра, в труппу которого она вступила в 20-е годы.

Творчество не имеет пределов — можно создать нечто

В ансамбле ежегодно приходит молодое пополнение из хореографических училищ, из народной самодеятельности. И перед руководителем вновь встает задача — создать из этих разных людей единый, творчески спаянный коллектив. Как тут много зависит не только от профессионального умения, но и педагогического такта балетмейстера! В «Березке», где поражает исключительная слаженность всех танцев, мы видим живых, искренне увлеченных своим делом девушек и юношей, сохраняющих свою индивидуальность. Некоторые из первых «березок» уже имеют почетные звания, а иные оставили сцену.

СЧАСТЛИВАЯ ЖИЗНЬ «БЕРЕЗКИ»

танца, привлекая сердца миллионов людей во всем мире к Стране Советов.

«Березка» обладает отчетливо выраженным собственным лицом, подлинной самобытностью. И этим она обязана оригинальному художественному почерку своего создателя и бессменного руководителя, автора всего репертуара Надежды Надеждиной.

Хотя «Березка» не воспроизводит на сцене фольклор в первозданном виде, она считает своей задачей создание сценических танцев на русской народной основе и от этого никогда не отходит. Зритель видит перед собой проплывающих, словно лебедушки, нежных русских девушек. А потом вдруг возникает танец другого характера — озорной, веселый, задорный, нигде, однако, не переступающий границ художественного вкуса, чувства меры, которое всегда свойственно истинно народному искусству. Танцы, поставленные Надеждиной, отличаются разнообразием рисунка, строгой логикой перехода из одной композиции в другую.

Глядя на эти затейливые композиции, я невольно представляю себе те истоки, из которых они вылились. Вспоминаю узоры русских вышивок крестом или гладью, которые мастерски выполняла еще моя мать, и дивное плетение вологодских кружев, орнаменты на рушниках — словом, то, что веками создавал наш народ, а вот теперь нашло воплощение в совершенно новом жанре — в искусстве хореографии.

— Когда у вас впервые проявился интерес к танцу? — спросил я как-то Надежду Сергеевну.

— Да с тех пор, как себя помню. Мои бабушки и дедушки жили около Перми на высоком берегу Камы. Вокруг были разбросаны живописные деревушки, и там впервые я услышала народные песни, музыку, увидела русские пляски. В тихие вечера до нашего домика доносились грустные или веселые напевы, переборы гармошки, балалайки... Уже в те времена у меня появилась по-

хорошее, а можно еще и еще лучше. Так подходят к делу те, кого мы называем настоящими художниками.

Надежда Сергеевна чрезвычайно требовательна не только к исполнителям, но и к самой себе. Чудесен ее танец «Северное сияние», но немногие знают о том, что он имеет шесть законченных вариантов. Причем переделкой осуществлялись балетмейстером не потому, что кто-то указывал ей на неудачу — и первые постановки танца всем нравились. К новому поиску толкала ее взыскательность художника.

Интересно наблюдать Надежду во время репетиции. Она не просто показывает движения, а старается разбудить творческую фантазию артистов, находя яркие образные сравнения. Вот репетируется «Тройка». Автора интересует не только, как танцуют исполнители, но и что им надлежит выразить: «Летящие кони прорезают воздух, вот что я хочу здесь видеть!» В танце «Масленица» девушки идут по кругу, закрывая правой рукой глаза. «Плохо вы это делаете, формально», — говорит Надежда Сергеевна, — «ведь снежный вихрь вам слепит глаза, вот почему вы должны прикрыться рукой».

«Березка», возникшая как девичий танцевальный ансамбль, долго обходилась без мужского начала в танце. Но потом здесь появились и юноши. Кое-кто, да и я в том числе, опасался, что это нововведение не пойдет на пользу ансамблю, ведь и так он отличный. Но Надежда Сергеевна оказалась права. Она захотела еще шире, глубже, разнообразнее показать возможности русского танца. Мы увидели в новых танцах удалую, горделивую поступь доброго молодца, благородную осанку, радостное восприятие жизни и, что очень важно, самое бережное и внимательное отношение к девушкам. Это находит отражение во всем — начиная с самого простого русского хода и до самых виртуозных, лихих «коленец», которые легко и с блеском исполняют молодые артисты коллектива.

Деятельность Надежды Сергеевны отнюдь не замыкается в пределах ансамбля. Ею создан «спутник» «Березки» — коллектив, участниками которого являются девушки со знаменитой «Трехгорки». Она член правления Общества советско-бельгийской дружбы, председатель секции по хореографии при Обществе охраны памятников старины и культуры. Уже одно это свидетельствует о том, какой неутомимой энергии и энтузиазма полна эта женщина, удостоенная высоких званий народной артистки СССР, лауреата Государственной премии СССР.

Руководимый Надеждиной коллектив получил в 1949 году в Будапеште первую премию и звание лауреата международного конкурса, а через десять лет после этого удостоен Всемирным Советом Мира золотой медали «За мир».

...Недавно я побывал на концерте «Березки» в Кремлевском Дворце съездов. Огромный зал, вмещающий более 6 000 человек, был переполнен. Разнообразная и интересная программа шла под дружные аплодисменты зрителей. Мне очень понравилась «Сибирская сюита», в которой много выдумки и подлинно народного юмора. Оригинальные танцы «Тройка», «Прялица», «Ямщики», «Большой казачий пляс» и чарующее поэтической красотой «Северное сияние». Эти и другие танцы своеобразны, контрастны, в каждом ясна мысль и логично развитие танцевального действия. В некоторых эпизодах артисты не только танцуют, но и неплохо поют. И тогда возникает атмосфера настоящего народного гулянья.

Коллектив «Березки», отмечая сейчас четверть века своего существования, вновь показал, что он молод, полон творческой дерзости, высоко несет знамя советского искусства. Своими выступлениями в разных странах мира ансамбль служит делу сближения людей, дружбе между народами.

Р. ЗАХАРОВ,
народный артист СССР.

ЛЯСНАЯ СІМФОНІЯ

Вам не здаралася, праходзячы па лесе, раптам замерці ад захаплення і здзіўлення, у галінках дрэва ўбачыцьшы вядзьмарку, а ў мудрагелістых спляценнях старых карэньняў экзатычную і казачную істоту? Лес — велізарная майстэрня з мільянамі пудаў, бяздумна створаных прыродай. Нарасці на бярозе, так званыя чагі, нагадваюць марскія насельнікі, са старога падгниўшага дрэва можна выняць яшчэ моцны, насычаны духмянай смалой стрыжань. У руках кемлівага чалавека гэтыя арыгінальныя знаходкі становяцца творамі мастацтва, якія радуюць вока сваёй неаўторнасцю і вобразнасцю.

Стварэннем рук чалавека і прыроды — лясной скульптурай — захапляюцца сотні людзей. Пры Мінскім гарадскім таварыстве аховы прыроды ёсць секцыя прыроды і творчасці. У яе саставе 52 чалавекі.

Выстаўка работ членаў секцыі, арганізаваная гэтай восенню, пятнаццатая па ліку. На ёй прадстаўлены адзінаццаць аўтараў.

Аб лясной скульптуры расказвае старшыня секцыі Леанід Чарняўскі: «Словамі свайго героя Рамэна Ралан сказаў: «Бог умее ствараць, але любіць, каб яму дапамагалі».

Гэтыя словы непасрэдна адносяцца да скульптараў, якія працуюць у лясных майстэрнях. Амаль немагчыма знайсці дасканалую, завершаную работу. Кораю або сучок часам толькі нагадвае створаны ўяўленнем вобраз. Значыць, «сыры матэрыял» яшчэ патрабуе апрацоўкі. Аўтар можа або ліквідаваць перашкаджаючы яму дэталі, або, наадварот, штосьці ўнесці сваё.

Доўгі шлях праходзіць лясны карэньчык, перш чым стане тонкай дзявочай фігуркай або крылом птушкі. Напрыклад, сырое дрэва асіны, ліпы, бярозы ракамендуецца варыць, каб, высахшы, яно не трэскалася. Далей ідзе апрацоўка наждаком, разцом, пакрыццё воскам, лакам, Наогул, большасць майстроў амаль заўсёды працуюць з карэньнямі або сухімі галінкамі, не краючы жывога дрэва, ашчадна адносячыся да яго.

Леанід Іванавіч расказаў пра ўдзельнікаў выстаўкі і іх работы.

Фелікс Алееў — інжынер-энергетик, чалавек надзвычай вялікага захаплення. Вядзе педагогічную работу з дзецьмі пры домакграўніцтве ў гуртку, дзе навучае іх майстэрству ляснога скульптара. Яго работа «Гняздо» раней экспанавалася ў Маскве, на ВДНГ. Кампазіцыя «Ахвяры вайны» ў пэўным сэнсе наватарская. Дзве чалавечыя постаці — маці і дзіця як бы замерлі ад болю і гора. Дыгармонія гэтых цел выклікае спачуванне да чалавечых пакут.

Своеасаблівы аўтар — Антаніна Яўсева. Тонкая назіральнасць і багатая фантазія стваралі міфалагічную «Амазонку», «Ляснога гурмана». Асобна стаіць работа «Ахвяры Хірасімы». У роздуме спыняліся каля скалечанага цела з белага дрэва наведвальнікі выстаўкі — дэлегацыі з В'етнама, Самалі, Кубы.

А колькі цікавых работ у старшыні секцыі Леаніда Чарняўскага, па адукацыі мастака. Амаль цэлая зала аддадзена яго творам. Вось яго скульптура «Юнацтва», свяцільнік «Гімнастыка». У іх мяккая лірычнасць, строгі гуэт і прафесійнасць выканання. Незвычайнай цэльнай і гумарам напоўнена скульптурная група «Старасць мяне дома не застане», дзе паказан сам аўтар з рукавом за плячыма, які ідзе па лесе з сынам, напэўна, у пошуках новага матэрыялу для работы.

Т. АНТОНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: работы з выстаўкі.

НАВІНЫ КІНО

ЭКРАНІЗАЦЫЯ «ТАРТАКА»

Творчы калектыў «Тэлефільма» на чале з рэжысёрам-пастаноўшчыкам Віктарам Карпілавым працуе над экранізацыяй апавесці вядомага беларускага празаіка Івана Пташнікава «Тартак». Аператары Л. Броўтман і В. Хойцін.

У фільме захавана не толькі сюжэтная аснова, кампазіцыя літаратурнага твора, але інтанацыйны лад і тонкія нюансы мастацкай прозы.

Пра гэта гаворыць сам пісьменнік (ён жа і аўтар сцэнарыя) Іван Пташнікаў:

— Рэжысёр-пастаноўшчык, аператары, акцёры, увесь творчы калектыў ставяцца да літаратурнага матэрыялу надзвычай уважліва, я б сказаў, беражліва. Мяне радуе, што ў фільме будучы адлюстраваны тыя падзеі, у тым стылі, што і ў апавесці.

На галоўныя ролі запрошаны папулярныя артысты тэатра і кіно: С. Хацкевіч (Махорка), М. Булгакава (Наста), П. Кармунін (Панок), Л. Матусевіч (Янук), Ф. Шмакаў (Боганчык).

Ужо адзняты апошнія метры стужкі, пачынаецца мантаж будучага тэлефільма. Дарэчы, «Тартак» здымаўся ў вёсцы Тартак Астравецкага раёна.

ПАЯДЫНАК БЕЗ СТЭЛАЎ

Студыя «Беларусьфільм» выпусціла на экран дакументальную стужку «Дзіяна беларускіх лясоў» (аўтары сцэнарыя А. Васільеў і Б. Сарахатнаў). Спачатку, прачытаўшы назву, настройваешся на тое, што аўтары раскажуць пра «багіню прыроды», міфалагічную Дзіяну... Не, фільм зусім не пра яе. Экран вяртае нас да цяжкіх ваенных выпрабаванняў. Мы знаёмімся з подзвігамі савецкай разведчыцы, гвардыі старшага лейтэнанта Галіны

Храмушынай, «Дзіяны», як называлі яе баявыя таварышы.

...У сакавіку 1944 года ў партызанскай брыгадзе імя Чкалова, што дыслацыравалася на тэрыторыі тагачаснай Баранавіцкай вобласці, з'явілася аднойчы група незнаёмых людзей. Сярод іх была жанчына. Да таго часу ў Налібоцкай пушчы прызначалася ўжо некалькі немцаў-антыфашыстаў, каб полеч з беларускімі партызанамі змагацца супраць ворага, паскорыць перамогу над фашызмам.

Годам раней па ініцыятыве нямецкіх камуністаў, якія эмігрыравалі ў Савецкі Саюз, быў створаны камітэт «Свабодная Германія». Ён пачаў аб'ядноўваць усе антыфашысцкія, дэмакратычныя сілы Германіі. Узначалі камітэт нямецкі пэтр-рэвалюцыянер, камуніст Эрэх Вайнерт. Гэта арганізацыя выдавала лістоўкі, газеты, рыхтавала радыёперадачы, вяла прапанду сярод нямецкіх салдат і афіцэраў на фронце.

Вось такое заданне атрымала і група № 117. У яе састаў увайшлі капітаны

Аляксей Казлоў, Іван Колас, старшы лейтэнант Галіна Храмушына, радысты Уладзімір Губін і Дзмітрый Сценка, а таксама немцы-антыфашысты Гуга Барс, Фелікс Шэфлер, Карл Рынагель, Герберт Гейнчэ. Прыбыўшы на месца, група адразу арганізавала друкарню. А неўзабаве з'явілася першая лістоўка «Чаго хоча «Свабодная Германія». Затым другая, трэцяя... Было выпушчана многа лістовак, зваротаў, адозваў агульным тыражом 55 тысяч экзэмпляраў.

Цяжка пераацаніць заслугі «Дзіяны» ў гэтай адказнай рабоце. Яна выдатна валодала нямецкай мовай і рэдагавала ўсе прапагандысцкія матэрыялы. Дапамагло гэта ёй і ў наладжанні кантактаў немцаў і беларускіх партызан.

Ад тых падзей нас аддзяляюць амаль тры дзесяцігоддзі. І кінадакументалісты аб'яднанні «Летаніс» заслугоўваюць удзячнасці за тое, што знялі хвалючы фільм, які аднаўляе старонкі інтэрнацыянальнай дружбы барацьбітоў за вызваленне народаў ад фашысцкай тыраніі.

ДАНИНА ГЛЫБОКАЙ ПАВАГІ

У адзеле рэдкіх кніг і рукапісаў фундаментальнай бібліятэкі АН БССР наладжана выстаўка літаратуры, прысвечаная 150-годдзю з дня нараджэння вядомага польска-беларускага паэта Уладзіслава Сыракомлі (Людвіка Кандратовіча).

Таленавіты паэт, аўтар шматлікіх народных гавянд (вершаваных апавяданняў) і гістарычных па-

эм, публіцыст, драматург, перакладчык, гісторык польскай літаратуры і грамадскі дзеяч, Уладзіслаў Сыракомлі значную частку жыцця правёў у Беларусі, звязаўшы многія свае творы з беларускім народам і яго фальклорам.

Літаратура, якая экспануецца на выстаўцы, адлюстроўвае шматгранную дзейнасць Сыракомлі як паэта, гісторыка і перакладчыка. Прадстаўлена звыш 80 выданняў яго твораў, больш як 30 з іх выйшлі ў свет пры жыцці аўтара. На некаторых ёсць аўтаграфі, даравальныя надпісы, экслібрысы асабістай бібліятэкі Сыракомлі.

Адкрывае экспазіцыю трэці том твораў М. Балін-

скага «Старажытная Польшча» (Варшава, 1846), дзе была надрукавана першая гісторыка-літаратурная работа Сыракомлі — нарыс пра Нясвіж. Матэрыялы для гэтай работы паэт збіраў у час знаходжання ў Нясвіжы ў 1840—1844 гг. Цікавыя першыя выданні гавянд і гістарычных паэм, дарожныя нататкі Сыракомлі, насычаныя фактамі з гісторыі Беларусі і апісаннем побыту беларускага селяніна: першы і другі нумары часопіса «Тэка віленская» за 1857 год з гісторыка-краязнаўчым нарысам «Мінск», першыя выданні зборнікаў лірычных твораў і першыя зборы твораў паэта.

Заслугувае асаблівай

увагі «Лірік сельскі» вядомага польскага кампазітара Станіслава Манюшкі, змест якога складаюць чатыры песні на словы У. Сыракомлі.

Вялікі раздзел выстаўкі прысвечан літаратуры аб жыцці і творчасці паэта. Гэта дарэвалюцыйныя і сучасныя манаграфіі, даследаванні, нарысы і артыкулы, якія выйшлі ў нашай краіне і ў Польшчы. У спецыяльным раздзеле прадстаўлены работы беларускіх літаратуразнаўцаў С. Александровіча, А. Мальдзіса, С. Маіхровіча, В. Мархеля, К. Цвіркі і іншых, якія даследавалі творчасць У. Сыракомлі. Тут жа пераклады яго твораў на беларускую мову, зробленыя

Я. Лучынай, Я. Купалам, У. Дубоўкам, М. Лужаніным.

У 1912 годзе ў спецыяльным выпуску часопіса «Літва і Русь», прысвечаным памяці Сыракомлі, быў упершыню надрукаваны верш Я. Купалы «Лірік вясковы». У адзеле рэдкіх кніг і рукапісаў захоўваецца гэты выпуск з аўтаграфам і экслібрысам Б. Эпімаха-Шыпілы, аднаго з вядомых дзеячаў беларускай культуры.

Выстаўка, прысвечаная У. Сыракомлі, — сціплая даніна глыбокай павягі перакананаму гуманісту, вернаму сябру беларускага народа і беларускай літаратуры.

Л. ЗБРАЛЕВІЧ.

У ЧЫЛІ ВОЛЮ РАСПІНАЮЦЬ

Па закліку Сусветнага Савета Міру савецкія людзі, як і ўсе людзі добрай волі на зямлі, 11 кастрычніка адзначалі Міжнародны дзень памяці мужанага змагара за існасць чылійскага народа, дэмакратыю і мір, лаўрэата Міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі» Сальвадора Альендэ. У краіне адбыліся мітынгі салідарнасці з чылійскім народам. Па прапанове савецкіх грамадскіх арганізацый прынята рашэнне прысвоіць імя Сальвадора Альендэ адной з вуліц Масквы, назваць яго імем адно з марскіх суднаў, выпусціць дакументальны фільм аб прэзідэнце С. Альендэ і г. д.

Ніжэй змяшчаем верш, у якім выказана пачуццё салідарнасці савецкіх людзей з чылійскім народам.

Генадзь БУРАЎКІН

Жыццё людзей спагадзе
навучыла,
І гэта найсвяцейшая
з навук.
Фашысты распінаюць волю
ў Чылі,
А ўся планета курчыцца
ад мук.
Нікому ад бяды
не зачыніцца,
Калі ракеты з-пад крыла
ляцяць
На ціхі сон маленькага
чылійца,
На прэзідэнці ранішні
палац,
Калі ад танкаў глухнуць
мікрафоны,
Калі ад пораху чарнее сцяг
І маршыруюць тупа
салдафоны
Па вуліцах, па плошчах,
па касцях.
Крывёю перапоўнены
легенды,
На вогнішчах падручнікі
гараць...
І падае пад кулямі
Альендэ.
І падае пад бомбамі
палац...
За кожным домам сочыць
неадступна
Фашысцкі штык або
бандыцкі нож.
І не аб бераг мора
б'юцца трупы—
Аб нашы сэрцы б'юцца
дзень і ноч.
А над зямлёй і пад зямлёю
Чылі
Няруды песня гнеўная
гучыць.
Навек з жыццём паэта
разлучылі,
Ды з песняю жыццё
не разлучыць!
І паўстае няскоранасць
святая.
І непазбежна на віду
ва ўсіх
На мордах генеральскіх
прарастаюць —
Кляймо ганебным —
Гітлера вусы...
Я помню, як гестапаўцы
страчылі...
Я не забуду іх зварны
спрыт...
Затворы ноччу ляскаюць
у Чылі —
І цэлы свет да раніцы
не спіць...

Паводле аднайменнай камедыі Янкі Купалы «Паўлінка» створана аперэта, прэм'еру якой паказаў у пачатку сезона Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі БССР. Лібрэта напісаў Алесь Бачыла, музыку—Юрый Семіяна. На здымках, зробленых М. ХАДАСЕВІЧАМ, вы бачыце, Сцяпана Крыніцкага, Паўлінку, Якіма Сароку, Адольфа Быкоўскага і іншых персанажаў спектакля ў выкананні артыстаў тэатра.

НЯЗМЕННЫ ДУЭТ

Мы сустрэліся ў Віцебскім аддзяленні Беларускай чыгункі, дзе працуе Паліна Шаўрова. Прыйшла сюды і Любоў Кандрат.

— Як мы пачалі спяваць разам? На станцыю пасля заканчэння тэхнікума прыехала працаваць Люба Кандрат. Аднойчы іду з рэпетыцы, а мяне кліча дзяўчына:

— Вы Паша Шаўрова? Давайце паспяваем разам! Паспрабавалі. Спадабалася. Вось з таго часу і спяваем дуэтам. Нават адпачынак бярем у адзін час, каб не спыніць рэпетыцы.

Пасля адпачынку іх рэпертуар абнаўляецца. З паездкі па Волзе яны прывезлі песню «Беласнежная вільня», і яна заняла месца побач з іншымі рускімі, беларускімі, украінскімі песнямі, якія жанчыны спяваюць ужо не першы год.

— Як і людзі, песні старэюць, іх замяняюць новыя. Гаворыць Любоў Аляксееўна. — І гэта натуральна. Але некаторыя песні непадуладны часу. Як да любімай кнігі, да іх вяртаюцца зноў і зноў. Напрыклад, песні ваенных гадоў...

Размова пераходзіць на тэатр, музыку, жываніс. Паліна Сідараўна вымае са стала і працягвае мне паштоўку.

— Гэта партрэт бацькі.
Перада мной — рэпрадукцыя з карціны Рэпіна «Беларус». Аказваецца, сям'я Шаўровых жыла недалёка ад вёскі, дзе пісаў мастак. Сідар Шаўроў быў высокі, статны хлопец. Ён меў незвычайна прыгожы голас і быў жаданым госцем на ўсіх вясковых святах. Тут яго заўважылі вялікі мастак і прапанавалі папрацаваць для задуманага ім палатна. Бацька Любоў Кандрат таксама любіць і ўмее спяваць.

Атрымаўшы ў спадчыну любоў да песні, жанчыны пранеслі яе праз усё жыццё і перадалі сваім дзецям.

В. ДОБКІН.

КАРЭЛІЦКІЯ ПЕРАБІРАНКІ

У залу Карэліцкага дома культуры, дзе размяшчалася выстаўка твораў прыкладнага мастацтва, я ўвайшла ўслед за чародкай дзяцей. Пераступіўшы парог, яны спыніліся крыху разгубленыя і зачараваныя мноствам цікавых, прыгожых рэчаў, іх яркімі фарбамі. Выхавальніца дзіцячага сада, якая суправаджала малых, лёгенька падштурхнула першага хлопчыка да стала, застаўленага саламянымі цацкамі, вытанчанымі з дрэва фігуркамі людзей і звяроў, да расставленых на стэндах карцін і малюнкаў. Следам за ім рушылі і астатнія.

— А вось гэтыя поспілікі, дзеці, жанчыны ткалі на кроснах, — паказала выхавальніца на наступны стэнд. — У кожную з іх укладзена вялікая праца. Паглядзіце, якія яны яркія, узорныя. Так ткуць толькі ў нашых беларускіх вёсках.

Разам з дзецямі я пераходзіла ад экспаната да экспаната. Як добра, што іх прывялі сюды, як добра, што ўжо ў маленстве яны сутыкнуліся з важным і каштоўным — мастацтвам народа.

Першая выстаўка твораў прыкладнага мастацтва была арганізавана ў Карэлічах па ініцыятыве намесніка старшыні райвыканкома Вячаслава Турка.

— Давайце, Мікалай Іванавіч, — звярнуўся ён да метадыста раённага дома культуры М. Дулуба, — арганізую выстаўку. Я думаю, гэта будзе цікава. Майстроў у нас многа і паказаць ім ёсць што. Ды і самі яны адзін у аднаго павучацца, што таксама карысна.

М. Дулуб выступаў па радзі, запрашаў ткачых, разбяроў, ганчароў, вышывальшчыц, інкрустатараў і іншых майстроў прывезці для паказу свае работы. Часам цікавых і патрэбных яму людзей знаходзіў проста ў аўтобусе, калі ехаў з аднаго сельскага клуба ў другі. Умельцы ж ёсць амаль у кожнай вёсцы.

Самым цікавым раздзелам сёлёнай карэліцкай выстаўкі прыкладнага мастацтва, безумоўна, быў раздзел ткацтва. Яркія поспілікі, ажурныя плечыня абрусы ткачых гэтай мясцовасці мне і раней даводзілася бачыць на рэспубліканскіх выстаўках. Але тое, што было сабрано тут, складала асобную цэласную экспазіцыю. Іх было многа, поспілак-дываноў, і ні адна—ні ў колеры, ні ў малюнку — не паўтарала другую. Калі карціну апісваюць, яна абавязкова прайграе. Гэтыя дасканалыя рэчы трэба бачыць, каб іх ацаніць. Розныя фігуры геаметрычнага арнаменту, характэрныя для беларускага ткацтва, стылізаваныя раслінныя формы, што шырока выкарыстоўваюцца на Гродзеншчыне, рознай шырыні папярэчныя палоскі леглі ўзорамі на поспілікі карэліцкіх майстроў. Іх работы традыцыйныя, але па-сучаснаму яркія і святонныя.

Цяжка сказаць, ці ёсць ся-

род сённяшніх ткачых нашчадкі майстроў, якія яшчэ ў XVII—XVIII стагоддзях стварылі сусветна вядомыя карэліцкія шпалеры, праславіўшы сваёй працай княскі род Радзівілаў, за тое з упэўненасцю можна гаварыць аб неўміручасці народнага мастацтва, пераемнасці яго лепшых традыцый, аб яго новым прызначэнні.

Я з радасцю згадзілася з прапановай Дулуба з'ездзіць у вёску Вялікая Слабада і пазнаёміцца з Данутай Буй. Яе работы вызначаліся на выстаўцы сваім асабістым почыркам: выразным малюнкам, тонка і дасканала падабранымі фарбамі.

Маладая жанчына сустрэла нас ветліва, запрасіла ў хату, а даведаўшыся аб мэце візіту, адну за адной пачала даставаць з шафы поспілікі.

— Вось гэта мая, а гэта — матчына, — раскладвала яна іх на два стосы.

І так лёгка было зразу мець, дзе яе, а дзе матчына. Тыя, што ткаліся дваццаць, а можа, і ўсе сорак год назад, былі больш строгімі, цёмных стрыманых таноў, зробленыя нядаўна зіхацелі і пераліваліся вясёлкай.

— Я і сама не ведаю, чаму мае поспілікі так розняцца ад матчыных, — усміхаецца Данута. — Хіба што жыццё маё вясцейшае, дык і на рабоце адбываецца. — Але ўсё, што я ўмею, — ад маці. Яна навучыла мяне ткаць.

У Вялікую Слабоду Данута «прыйшла замуж», а родам яна з-пад Зблян, вёскі, якая вядома сваімі ткацкімі традыцыямі даўно і далёка.

— Узоры з матчыных перабіранак я часам і цяпер выкарыстоўваю. Вось, паглядзіце, — жанчына прынесла з сенаў старую, ужо выцвілую, але ўсё яшчэ прыгожую поспіліку.

— Гэты падузорнік, або, як у нас у вёсцы кажуць, шляк, — Данута паказала на нешырокую кайму з аднатонных стылізаваных елачак, — я і перанесла на тую, што вы бачылі на выстаўцы.

Я памятала работу, пра якую казалі гаспадыня. Усё тыя ж елачкі, толькі рознакаляровыя, акаймоўвалі зусім іншы ўзор, але былі і тут да месца, надавалі твору поўную завершанасць.

Дануце Буй — 31 год. Большасці яе сябровак, што прадставілі свае работы на выстаўку, прыблізна столькі ж. Кацярына Шудзейна з Пагарэлак, Феофанія Яўтух з Заполля, Валяціна Самец з Заполля, Валяціна Самец і Ванда Хілевіч з вёскі Лукі — усе яны працуюць у калгасе, ёсць у іх сем'і і ўласныя гаспадаркі, але ў вольную часіну яны ткуць. Ткацкае мастацтва маладзее год ад году, але па-ранейшаму застаецца глыбока народным і самабытным.

Д. ЧАРКАСАВА.

ГЭТАЯ кніжка стала «бестселерам» мінулага тыдня. Яе куплялі не толькі для сябе, а для знаёмых і сваякоў. Чалавек не пытаўся, цікавая ці не, а адразу займаў месца ў немаленькай чарзе, заклапочана паглядаючы на кніжны стос, што «раставаў» на вачах. Тыраж у 280 000 экзэмпляраў разыйшоўся ў момант, бо поспех кнізе ў нашай рэспубліцы гарантавала ўжо яе назва — «250 страў з бульбы».

Паводле звестак ЮНЕСКО, кожны жыхар СССР спажывае ў год 131 кілаграм бульбы. Гэта трэцяе месца пасля Польшчы і Бразіліі. А ў Беларусі на кожнага чалавека прыпадае каля 300 кілаграмаў. У нас «бульбу вараць, бульбу параць, бульбу смажаць і ядуць». Яна ратавала нас у галодныя ваенныя гады. Пра бульбу спяваюць песні, складаюць вершы. Яна на стала і штодзённая, і сярод святочных страў. І няма для беларуса смачнейшай стравы, чым сопка гарачая бульба са смажаным салам, з квашанай капустай ці салёнымі агуркамі. Добра есці яе з малаком і сырэчкавай, з салёнымі грыбамі, з рэдзкай, селядцом.

А печаная бульба! З вогнішча, што разведзена на лясной паляне ці проста ў полі. Паскрабаеш сцізорыкам падгарэлы бачок, разломіш напалам — і такі ад яе пах!.. Сярод 250 страў, змешчаных у кнізе, аб якой ідзе гаворка, ёсць рэцэпт прыгатавання печанай бульбы ў хатніх умовах.

БУЛЬБА ПЕЧАНАЯ З СЕЛЯДЗЕЧНЫМ МАСЛАМ
Адольнаваля па памерах бульбыны прамыць, нацерці солю, сплываць у духоўцы, загарнуць у сурватку і падаць гарачымі на талерцы. Да бульбы падаецца пасечаны селядзец, расцёрты з маслам і пасечанымі яйкамі.
На 8 бульбін — 4 ст. лыжкі масла, 1 селядзец, 2 яйкі, соль.

Цяпер здаецца, што бульба ў нас расла спрадвек. Аднак з таго часу, калі Пётр I прыслаў з Галандыі графу Шэрамецэву мех бульбы, з якім звязваюць пачатак распаўсюджвання гэтай культуры ў Расіі, прайшло крыху больш за два стагоддзі.

У Еўропу бульба трапіла з Паўднёвай Амерыкі: у 1570 годзе іспанцы прывезлі яе з Мексікі. «Яблыкі д'ябла» з вялікай цяжкасцю заваўвалі месца на полі і стала еўрапейцаў. Дзе пад прымусам, а дзе хітрыкамі (у Англіі сялян не прымушвалі вырошчваць бульбу, яе

БУЛЬБА СА СВЕЖЫМ СЕЛЯДЦОМ
(фінская кухня)

Абабраную і нарэзаную скрылёчкамі бульбу пакласці ў глыбокую патэльню, змазаную тлушчам. Зверху пакласці роўным слоём ачышчаны і нарэзаны навалкамі селядзец і дробна пасечаную цыбулю. Усё пасыпаць мукой, паліць алеем і тушыць пад накрывкай на слабым агні. Затым страву заліць яйкамі, змешаным з малаком, і запячы ў духоўцы.

На 7 бульбін — 2 яйкі, 2—3 селядцы, 1 цыбуліна, 2—3 ст. лыжкі алею, 0,5 шклянкі малака, 1 ст. лыжка мукі, соль.

Папулярнасць бульбы ў сус-

рапрацоўкі (а іх больш за 200) выкарыстоўваюцца ў каўбаснай, кандытарскай і дражджавой вытворчасці. З бульбы можна атрымаць патаку, сагавыя крупы, нават фоталёнку і пластмасу. Гэтыя цудоўныя ўласцівасці надае бульбе крухмал. Чым больш яго ў клубнях, тым большую каштоўнасць уяўляе бульба і як прадукт харчавання, і як сыравіна для перапрацоўкі.

Беларускія вучоныя вывелі новыя сарты бульбы, якія вызначаюцца высокім утрыманнем крухмалу: «агеньчык» — 18 працэнтаў, «тэмп» — да 20, «лошыцкі» — да 21, «кандыдат» — да 20, «паўлінка» — 19,5 працэнта і г. д. Аб іх таксама расказваюць аўтары і складальнікі кнігі. Гэтыя высокаўраджайныя сарты, якія добра захоўваюцца і маюць выдатныя смакавыя якасці, раяніруюцца не толькі ў Беларусі. Іх ужо вырошчваюць на Украіне, у Кіргізіі, Эстоніі, Сібіры. Насенне бульбы сорта «лошыцкі» просяць прыслаць селекцыянеры з ГДР.

Мы рады, што беларуская бульба прыйшла да спадобы нашым сябрам. Але каб ацаніць яе па заслугах, трэба пакаштаваць нацыянальныя беларускія стравы. Напрыклад, з тых, што пададзены ў кнізе ў раздзеле «Беларускія нацыянальныя стравы».

БУЛЬБЯНАЯ БАБКА СА СВІНІНАЙ

У сырую нацёртую бульбу пакласці мукі і смажаную на шпіку цыбулю. Свініну нарэзаць дробнымі кавалачкамі і абсмажыць. Усё перамяшаць, даць соль, перац. Пакласці ў глыбокую патэльню, змазаную тлушчам, і запячы ў духоўцы.

На 16 бульбін — 350 г. свініны, 2 чайныя лыжкі мукі, 2 цыбуліны, 50 г. шпіку, соль.

Перагорнута апошняя старонка кнігі «250 страў з бульбы». Але гаспадыні яшчэ не раз будуць звяртацца да яе рэцэптаў і не раз пачуюць «вялікае дзякуй», якое ў немалой ступені будзе адрасавана і работнікам рэспубліканскага выдавецтва «Ураджай», што падрыхтавала такую карысную кнігу.

Т. РЭУТОВІЧ.

БУЛЬБЯНАЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

спецыяльна пакідалі без нагледу, каб цікавыя маглі красці заморскія клубні) бульба ўсё ж прабіла сабе дарогу і пачала трыумфальнае шэсце па краінах і кантынентах. Сёння ў сусветным земляробстве яна займае першае месца па валавым зборы. Між іншым, на долю Беларусі прыпадае каля 5 працэнтаў сусветнага збору бульбы і да 15 працэнтаў усесаюза-нага.

Зараз без бульбы нельга ўявіць ніводнай нацыянальнай кухні. Некаторыя рэцэпты з рускай, нямецкай, фінскай, літоўскай, польскай, румынскай, чэшскай, балгарскай, аўстрыйскай кулінарыі прыведзены ў кнізе.

ПОНЧЫКІ З БУЛЬБЫ
(польская кухня)

Звараную ў лупінах бульбу абабраць, працерці праз сіта і астудзіць. Дадаць дрожджы, размешаныя са смятанай, яйкі, соль, перац, мукі. Атрыманую масу старанна расцерці. Зрабіць невялікія шарыкі або палачкі і смажыць у моцна разгарэтым тлушчы. Пончыкі падаюцца як гарнір да мяса.

На 8 бульбін — 4 ст. лыжкі мукі, 2 яйкі, 2 ст. лыжкі смятаны, 10 г. дражджэй, 2 шклянкі топленага масла для смажання, перац, соль.

ветнай кулінарыі зразумелая. Крухмал, які ў значнай колькасці ўтрымліваецца ў клубнях, у арганізме чалавека ператвараецца ў глюкозу — адзін з асноўных рэсурсаў энергіі. Ёсць у бульбе і бялок, які вызначаецца надзвычай высокай біялагічнай каштоўнасцю. Бульба мае вялікую колькасць вітаміну С. 300 грамаў клубняў забяспечваюць сутачную патрэбнасць чалавечага арганізма ў гэтым каштоўным вітаміне на 40 працэнтаў. Ёсць вітаміны А, В₁, В₂, В₆, РР. Разам з бульбай чалавек атрымае жыццёва неабходныя жалеза, фосфар, калій, кальцый, магній, натрыў.

Пажыўныя рэчывы лепш за ўсё захоўваюцца ў бульбе, зваранай у лупінах. З яе гатуюць разнастайныя салаты. Напрыклад, такі:

САЛАТ БУЛЬБЯНЫ

У нарэзаную тонкімі скрылёчкамі бульбу дадаць перац, дробна пасечаную зялёную цыбулю, заправіць алеем, сокам лімона альбо воцатам і перамяшаць.

На 8 бульбін — 5 г. зялёнай цыбулі, 4—5 ст. лыжак алею, сок лімона альбо 3 ст. лыжкі 3-працэнтага воцату, зялёнава, соль, перац.

Бульба — універсальная культура. Прадукты яе тэхнічнай пе-

Бабіна лета. Фотаэцюд Г. ЛІХТАРОВІЧА.

АГУРКІ НА ПАДАКОННІКАХ

У кватэрах некаторых жыхароў Бераставіцы Гродзенскай вобласці вырошчваюцца... агуркі. Гісторыя з'яўлення іх такая. Страсны аматар прыроды мясцовы журналіст П. Абрамовіч, даведаўшыся, што адзін селекцыянер-вопытнік з падмаскоўнага пасёлка Лясной вырошчвае ў памяшканні агуркі, напісаў яму. Праз некаторы час прыйшло пісьмо, аўтар якога падзяліўся вопытам вырошчвання пакаёвых агуркоў і прыслаў крыху насення.

Яно было размножана, і ў хуткім часе пышнацвітуць, з вялікім лісцем расліны з'явіліся ў дамах агранома саўгаса «Бераставіцкі» А. Варчыка, загадчыка культмага Р. Гулінскага і іншых жыхароў раённага цэнтара. Непатрабавальныя да ўмоў, пакаёвыя агуркі здольны даваць добры ўраджай.

Цікава, што гэты сорт быў выведзены ў Беларусі прафесарам М. Рытавым, які працаваў у Горацім земляробчым вучылішчы (цяпер — Беларуская сельскагаспадарчая акадэмія). Таму пакаёвыя агуркі часам называюць яшчэ агуркамі прафесара Рытава.

К. БАЛАЦЭВІЧ.

УМЕЛЬЦЫ З ВЁСКИ КРАСНАЕ

У Маскве на ВДНГ у павільёне «Праца і адпачынак» экспануецца мадэль дзеючага робата, які можа спяваць, рухацца, дэманстраваць «каляровую» музыку з дапамогай ліхтары, што ўмацаваны на яго металічнай панелі.

Зрабілі гэту мадэль члены радыётэхнічнага гуртка дома культуры саўгаса «Краснае», што на Маладзечаншчыне.

Юным аматарам тэхнікі ў вёсцы Краснае пашанцавала. Аляксандр Лыскоў, які вядзе з імі работу, — чалавек рознабаковых інтарэсаў, з умелымі рукамі і багатымі ведамі. Акрамя радыётэхнічнага, ён стварыў яшчэ гурток юных ракетчыкаў, авіямадэльны, радыёэлектронікі, фота- і кінааматараў, сясарны. І многія з тых 100 хлопчыкаў і дзяў-

чынак, што прыходзяць у дом культуры на заняткі, спрабуюць свае сілы не толькі ў якой-небудзь адной галіне. Творчай фантазіяй і майстарствам гурткоўцаў быў створаны робат, удастоены медаля на ВДНГ у Маскве.

Юныя авіямадэлісты — неаднаразовыя пераможцы рэспубліканскіх спаборніцтваў. А фотааматары наладжваюць выстаўкі ў доме культуры, выпускаюць фотавітныны для саўгаса, афармляюць сваю школу.

НА ЗДЫМКАХ: юныя радыётэхнікі Мар'ян КІСЕЛЬ і Анатоль МАЗЛЕЎСКІ; фотааматары рыхтуюць чарговую выстаўку сваіх работ.

Тэкст і фота В. ДУБІНКІ.

ТАЙНА СТАРОГА МЛЫНА

Стаіць ён на заходнім краі малага замка, што ў Навагрудку. Мясцовыя старажылы сцвярджаюць, што ў пачатку стагоддзя ён яшчэ «махаў крыламі». На адным з камінеў захаваўся дата — 1883 год. Мураваны васьмігранны будынак стаіць на выгядным у тактычных адносінах месцы, каля старажытнага ўезду ў горад.

Экспедыцыя Інстытута гісторыі АН БССР у час раскопак у гэтым годзе вывучыла фундамент будынка і сумежную тэрыторыю. Аказалася, што на месцы ветранага млына калісьці стаяла мураваная абарончая вежа. Мяркуючы па зробленых унутры знаходках — асколках каменнага ядра, кераміцы, яна была пабудавана ў канцы XIII — пачатку XIV стагоддзяў. Гэта пацвердзілі таксама размеры старадаўняй, вырабленай уручную цэглы і сама тэхніка кладкі.

ГУМАР

— Як вам не сорамна! Такі малады, прыгожы, а жабруец!
— Я не жабрак, сін'ёра! Хіба вы не бачыце, што ў мяне ў руцэ пісталет?
Размова сярод хіні:
— У цябе ніколі не ўзнікае жаданне ўзяць мыла і як след вымыцца?
— Позна, стары, усе засцежкі на маім камбінезоне заржавелі так, што іх ужо не адкрыць...

Амерыканка захацела пяты раз уступіць у шлюб, але спачатку вырашыла прааналізаваць ва ўрача. Урач, натуральна, пацікавіўся, пры якіх акалічнасцях памерлі яе мужы.
— Першыя тры памерлі, атруціўшыся грыбамі.
— А чацвёрты?
— Ад зрушэння мазгоў.
— Так, так...
— Разумеець, ён не любіў грыбоў...

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-65-84, 33-03-15, 33-65-91, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. № 1187.